

mer ons in het vooruitzicht heeft gesteld. Ook de Noordse Stormvogel is opvallend afwezig. Desalniettemin niets dan lof voor de uitstekende organisatie van deze dag. Bovendien hebben we kunnen genieten van de spectaculaire vliegshow van de jagers.

Makreel op sleeptouw Tegen twaalf beginnen we aan de terugtocht. De sterken onder de opvarenden durven zich inmiddels te wagen aan de soep, een broodje bal of worst met mosterd, wat allemaal in de kombuis verkrijgbaar is.

Omdat degene die de Makreel in stukken snijdt in plaats van zo'n stuk het mes naar de meeuwen gooit, moeten de vissen maar in zijn geheel overboord. Volwassen mantelmeeuwen hebben daar geen moeite mee. Het is verbazingwekkend hoe ze de flinke Makrelen al vliegend naar binnen werken. Om op een andere manier de aandacht van de vogels te trekken, bindt de schipper een Makreel aan een touwtje achter het schip. Vooral juveniele Jan-van-genten, met haast een mooiere tekening op hals en borst dan de volwassen vogels, duiken telkens op die vis. Soms laat er één zich, tot onze grote hilariteit, een stukje meeslepen. Omdat de beesten er een beetje gefrustreerd van worden, wordt de Makreel maar weer losgeknipt.

Er zijn inmiddels ook Dwergmeeuwen gezien, en een Drieteen- en een Geelpootmeeuw. We varen nog wat heen en weer, maar het lokvoer raakt langzamerhand op, al gooien we ook nog wat van een zeehengeltocht overgebleven pieren overboord. De deelnemers beginnen genoeg te krijgen van het voortdurende geronk van de scheepsmotor en tegen vieren leggen we weer in de haven aan.

Zo kan iedereen na deze lange en leuke dag op het water de terugtocht aanvaarden.

Soortenlijst pelagische tocht 8 oktober 2006

Rotgans	Middelste Jager	Zeekoet
Zwarte Zee-eend	Kleine Jager	Alk
Middelste Zaagbek	Grote Jager	Veldeleeuwrik
duiker spec.	Dwergmeeuw	Graspieper
Fuut	Kokmeeuw	Oeverpieper
Jan-van-gent	Stormmeeuw	Waterpieper
Aalscholver	Geelpootmeeuw	Grote Gele Kwikstaart
Bruine Kiekendief	Zilvermeeuw	Witte Kwikstaart
Scholekster	Kleine Mantelmeeuw	Ekster
Bontbekplevier	Grote Mantelmeeuw	Kauw
Drieteenstrandloper	Drieteenmeeuw	Spreeuw
Wulp	Grote Stern	Vink
Oeverloper	Visdief	Kneu
Steenloper	Noordse Stern	

Buffelkopeend in de Gouwzee

Ellen de Bruin

FOTO'S: RICARDO VAN DIJK

Op zondagmiddag 24 september 2006 zag ik vanaf de Waterlandse Zeedijk van Monnickendam naar Marken tussen de vele andere eenden en Meerkoeten al gauw een opvallende eend door mijn telescoop. Het was bij de parkeerplaats aan de dijk alwaar een informatiepaneel over de Gouwzee staat, ter hoogte van hectometerpaal 9.4. Wat als eerste opviel was het contrastrijke zwart-witte kleed. Al snel kwam ik tot de conclusie dat het – onmiskenbaar – een mannetje Buffelkopeend *Bucephala albeola* betrof.

Na mijn melding van de Buffelkop konden andere vogelaars de vogel eerst niet vinden. Dus ben ik vier dagen later terug gegaan, op donderdag 28 september, om te kijken of de eend nog aanwezig was. Al na vijf minuten vond ik hem weer terug. Het gedrag was net als de vorige keer zeer actief: de vogel foerageerde en dook veelvuldig onder water. Na deze dag is de vogel ook door anderen gezien; de laatste waarneming was op 5 oktober 2006.

Zelf vind ik de wilde herkomst van sommige uitheemse eenden en ganzen al snel dubieus; er worden immers veel watervogels gehouden in Nederland. Een aantal vogelaars sluit de kans echter niet uit dat deze Buffelkopeend wild kan zijn. Daarbij speelt het feit of de vogel geringd is of niet een belangrijke rol. Het ongeringd zijn vormt echter nog geen onomstotelijk bewijs dat het werkelijk om een wilde vogel handelt. Er wordt ook gelet op kenmerken die op gevangenschap kunnen duiden. Bij eenden is de aanwezigheid van ringen, vanwege hun op het water dobberende gedrag, vaak lastig vast te stellen. Ton Lakeman en Pim Julsing is dit echter wel gelukt, getuige de email-berichten die VWGA-lid Will Schep van hen kreeg:

"Vrijdag 29-9 zag ik de Buffelkop ca. 150 tot 200 meter uit de waterkant, een stukje verder richting

Monnickendam dan waar hij die ochtend gemeld werd. Dit was samen met Laurens Steijn en een andere Amsterdams vogelaar wiens naam ik niet ken. Laurens vertrok. Een minuut later vloog de eend recht naar ons (de mij onbekende vogelaar en mij) toe. Hij landde een meter of 20 uit de kant. Zeer actief duikend liet hij steeds zijn rechterkant zien, op een meter of 60, 70, door de telescoop. We hebben heel specifiek naar ringen gekeken. Ik heb zeker 10 keer achter elkaar alleen maar op zijn rechterpoot gelet en kon concluderen: geen ring om zijn rechterpoot. Voor wat het waard is, hij hield dus jammer genoeg niet een tijdje zijn poot in de lucht!" – Ton Lakeman

"29 september 2006 was ik in de late namiddag (ongeveer 16.00 uur) ter plaatse bij het uitkijkpunt met informatiebord langs de Gouwzee. Na flink zoeken kwam de man Buffelkopeend opeens links achter het riet de hoek om en was goed te zien. Ik had de vogel vol in mijn telescoopbeeld en toen de vogel zich aan de kop kramde zag ik dat zijn linkerpoot in ieder geval ringloos was, de rechterpoot helaas niet gezien." – Pim Julsing

Naar aanleiding van deze aanvullende waarnemingen heb ik, ook op verzoek van anderen, toch maar besloten de soort in te dienen bij de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA). Indien dit geval aanvaard wordt, is de Buffelkopeend immers een nieuwe soort voor de regio Amsterdam. Volgens het handboek van de CDNA zijn er op Europees niveau vier indelingscategorieën van vogelsoorten. In categorie A vallen de vogelsoorten die in wilde staat voorkomen: broedvogels, trekvogels, zomer-, winter- en dwaalgasten. Categorie B omvat de waarnemingen tot en met een bepaalde datum, om vooral oude waarnemingen in het verre verleden te classificeren. Op de Nederlandse lijst gaat het hier om soorten zoals Oostelijke Kraagtrap en Dunbekwulp. Categorie C bevat geïntroduceerde soorten, zoals Nijlgans, Rosse Stekelstaart, Fazant, Halsbandparkiet en Rotsduif (ofwel Stadsduif). In categorie D kan een soort als dwaalgast verschijnen, maar is het waarschijnlijker dat ze uit gevangenschap afkomstig is of 'ship-assisted' in het land is gekomen; denk bijv. aan Huiskraai.

De CDNA gebruikt categorie B en D echter niet. Zij hanteert een lijst met beoordeeltaxa; (onder)soorten waarvan gevallen door de commissie beoordeeld worden alvorens deze worden geaccepteerd als geldige waarnemingen. De lijst bestaat uit (onder)soorten die vanaf 1980 minder dan tweemaal per jaar worden vastgesteld in Nederland of die nog niet zijn vastgesteld, maar gezien worden als potentiële dwaalgast. Verder stellen zij de volgende regel: wanneer een soort in staat wordt geacht hier op eigen kracht te kunnen verschijnen, dienen gevallen van deze soort aanvaard te worden, tenzij er indicaties bestaan dat de vogel uit gevangenschap afkomstig is. Ongeacht de staat van deze soort in gevangenschap. Wat nergens genoemd wordt, maar vaak als argument voor wilde herkomst wordt genoemd, is het antwoord op de vraag of de soort ooit als dwaalgast is waargenomen op IJsland of de Azoren. Van bepaalde soorten eist de CDNA dat is vastgesteld dat de vogel géén ring draagt of andere tekenen van niet-wilde herkomst vertoont, zoals afwijkend gedrag of habitat, verdachte slijtage of rui en vergroeiingen van snavel of poten. Op dit moment telt deze omgekeerde bewijslast bij een negental soorten, waaronder de Buffelkopeend. Vandaar dat de waarnemingen van Ton en Pim bij dit geval zo belangrijk zijn.

Buffelkopeenden worden de afgelopen jaren vaker waargenomen in Nederland. Er zijn tot nu toe drie door de CDNA aanvaarde gevallen: een mannetje op de Gaatkensplas in Barendrecht in de winter van 2004–2005 (tevens aanwezig in de daaropvolgende winter), een mannetje in de Ezumakeeg (Lauwersmeergebied, voorjaar 2005) en een exemplaar aan de IJmeerdijk (november 2005). Een vrouwtje Buffelkopeend in de Oostvaardersplassen in juli van hetzelfde jaar werd afgewezen. Dichter bij onze regio is vanaf de winter van 2004–2005 een aan de rechterpoot geringd mannetje gezien op het IJmeer bij Muiden/Muiderberg en directe omgeving.

Zelf zag ik, zonder enige mogelijkheid om ringen vast te stellen, een mannetje in de Horstermeerpolder op 23 april 2006. Deze waarneming is door een mij onbekende vogelaar ingediend bij CDNA en inmiddels afgewezen.

Op de Nederlandse vogellijst staan meer eenden uit Noord-Amerika, waaronder Grote Tafeleend, Ringsnaveleend, Amerikaanse Smient, Blauwvleugeltaling en Amerikaanse Wintertaling. Al deze soorten staan op de lijst van beoordeeltaxa, vanwege de gerede kans dat de ouders van deze veelal in collecties gehouden soorten dwaalgasten zijn.

Opmerkelijk is de status van Rosse Stekelstaart. Van deze eendensoort, die ooit is uitgezet in Engeland en zich daarna heeft verspreid over geheel West-Europa, zouden alle voorouders met zekerheid uit gevangenschap afkomstig zijn. Echter, vergeleken met de verspreidingkaartjes van de eerder genoemde Noord-Amerikaanse soorten, lijkt de verspreiding van de Rosse Stekelstaart nagenoeg identiek. Het is dan toch op zijn minst merkwaardig dat de Rosse Stekelstaart per definitie een geïntroduceerde soort is en een Buffelkopeend van wilde herkomst kan zijn...

Ik wacht de beoordeling door de CDNA met spanning af.

Literatuur

- Berg, A.B. van den. September 2006. Lijst van Nederlandse Vogelsoorten (conservatieve en progressieve soortenlijst). Dutch Birding Association, website.
Dutch Birding Association / Nederlandse Ornithologische Unie. Augustus 2006. Handboek Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA). Dutch Birding Association, website.
National Geographic Society. 1996. Field Guide to the Birds of North America. Washington DC: National Geographic Society.
Svensson, L. & P.J. Grant. 2000. ANWB-vogelgids van Europa. Baarn: Tirion Uitgevers.

Websites

- www.birdpix.nl
www.dutchbirding.nl
forum.waarneming.nl/forum